

بسم الله الرحمن الرحيم

پیامبر مردم‌دار

اصل هم‌زیستی مسالمت‌آمیز در سیره نبوی

نویسنده:

محمدجعفر میلان نورانی^۱

مجید سرکوبی^۲

انتشارات سارات

www.ketab.ir

(۱) پژوهشگر دین و کارشناسی ارشد مؤسسه مذاهب اسلامی (دوره یازدهم).

bna4086@gmail.com

(۲) مدرس حوزه و دانشگاه، دانشجوی دکتری رشته تفسیر تطبیقی جامعه المصطفی العالمية شعبه اصفهان.

majidsarkoobi1363@gmail.com

پیامبر مردم‌دار: اصل هم‌زیستی	عنوان کتاب
مسالمت‌آمیز در سیره نبوی	تالیف و
محمد جعفر میلان نورانی	گردآوری
مجید سرکوبی	ناشر
سارات	سال و نوبت
اول / ۱۴۰۰	چاپ
۱۰۰۰	شمارگان
۹۷۸-۶۲۲-۷۹۳۸-۴۰	شابک
تومان ۶۰۰۰۰	قیمت
۰۹۱۰۵۸۸۷۹۵۵	شماره تماس
www.saratbook.com	تارنما

www.ketab.ir

فهرست

۷	مقدمه
۷	۱. بیان مسئله و تعیین قلمرو آن
۷	۲. فرضیه تحقیق
۸	۳. اهداف و فواید تحقیق
۸	۴. پیشینه تحقیق و امتیاز این پژوهش
۸	۵. ضرورت این انتخاب و انجام تحقیق
۹	۶. نحوه تحقیق
۱۰	فصل اول: مفاهیم و کلیات
۱۱	۱.۱. هم‌زیستی
۱۲	۱.۲. مسالمت
۱۳	۱.۳. هم‌زیستی مسالمت‌آمیز
۱۳	۱.۳.۱. تعریف در لغت
۱۳	۱.۳.۲. تعریف در اصطلاح حقوقی و علوم سیاسی
۱۳	۱.۳.۳. مفهوم هم‌زیستی مسالمت‌آمیز در متون اسلامی
۱۴	۱.۳.۳.۱. سلم، سلامت و سلام
۱۶	۱.۳.۳.۲. صلح و تصالح
۱۶	۱.۳.۳.۳. مدارا
۱۷	۱.۴. سیره
۱۷	۱.۴.۱. سیره در لغت
۱۷	۱.۴.۲. در اصطلاح
۱۸	۱.۴.۳. سیره در اصطلاح اصولیان
۱۸	۱.۴.۴. ضرورت سیره‌شناسی پیامبر اسلام
۱۹	۱.۵. اصل
۲۱	۱.۶. بسترشناسی هم‌زیستی مسالمت‌آمیز در سیره محمدی
۲۳	فصل دوم: ضرورت هم‌زیستی مسالمت‌آمیز در جوامع بشری

۲۴.....	۲.۱. مقدمه.....
۲۵.....	۲.۲. تحقق و گسترش امنیت.....
۲۵.....	۲.۳. هم‌زیستی مسالمت‌آمیز از نگاه شریاع و ادیان الهی.....
۲۷.....	۲.۳.۱. اصل هم‌زیستی مسالمت‌آمیز در آیین یهود.....
۲۹.....	۲.۳.۲. هم‌زیستی مسالمت‌آمیز در مسیحیت.....
۲۹.....	۲.۳.۲.۱. اصرار مسیحیت بر تبلیغ دین خود در دنیا.....
۲۹.....	۲.۳.۲.۱.۱. ترویج مسیحیت در قالب ایثار و فداکاری.....
۳۰.....	۲.۳.۲.۱.۲. ترویج مسیحیت در قالب قهر و کشتار غیرمسیحیان.....
۳۳.....	۲.۳.۲.۲. باور مسیحیان بر انحصار راه سعادت در آیین خود.....
۳۵.....	۲.۳.۳. اصل هم‌زیستی مسالمت‌آمیز از منظر اسلام.....
۳۵.....	۲.۳.۳.۱. رویکرد قرآن در مورد برخورد با غیرمسلمانان.....
۳۸.....	۲.۳.۳.۲. قرائت غیرمسالمت‌آمیز از اسلام.....
۴۰.....	۲.۴. جمع‌بندی.....
۴۱.....	فصل سوم: مبانی هم‌زیستی مسالمت‌آمیز در سیره نبوی.....
۴۲.....	۳.۱. توحید و دعوت الهی.....
۴۲.....	۳.۱.۱. اصل دعوت به توحید و شرک زدایی.....
۵۱.....	۳.۱.۲. اصل رحمت.....
۵۲.....	۳.۱.۳. اصل تألیف قلوب.....
۵۲.....	۳.۱.۴. اصل احسان و نیکوکاری.....
۵۳.....	۳.۱.۵. قاعده لاضرر.....
۵۴.....	۳.۲. کرامت انسانی.....
۶۰.....	۳.۲.۱. اصل برابری و تساوی.....
۶۰.....	۳.۲.۲. اصل آزادی.....
۶۳.....	۳.۲.۳. اصل عدالت اجتماعی.....
۶۸.....	۳.۲.۴. اصل وفای به عهد.....
۶۹.....	۳.۲.۵. اصل اعتزال و عدم مداخله.....
۷۲.....	۳.۲.۶. اصل مشارکت و تعاون.....

۷۴.....	فصل چهارم: هم‌زیستی مسالمت‌آمیز در سیره فرهنگی - تبلیغی پیامبر
۷۵.....	۴.۱. دعوت اسلامی و گفتگو با مخالفان و دیگر اندیشان
۷۵.....	۴.۱.۱. نامه‌های پیامبر
۷۶.....	۴.۱.۲. اعزام مبلغ به قبايل
۷۶.....	۴.۱.۳. پذیرش هیئت‌های نمایندگی عرب
۷۶.....	۴.۱.۴. حضور در میان قبايل و گروه‌ها
۷۷.....	۴.۲. برخورد فرهنگی با اهل کتاب و مخالفان
۷۷.....	۴.۲.۱. تصدیق کتب آسمانی
۷۷.....	۴.۲.۱.۱. تصدیق رسول خدا نسبت به کتب پیشین
۷۸.....	۴.۲.۱.۲. تأیید کتب مسیحیان و یهودیان نسبت به حضرت محمد
۸۲.....	۴.۲.۲. پاسخ به شبهات
۸۳.....	۴.۲.۳. مدح یهود
۸۵.....	۴.۲.۴. تجلیل از تازه‌مسلمانان یهود
۸۶.....	فصل پنجم: هم‌زیستی مسالمت‌آمیز در سیره سیاسی-اجتماعی پیامبر اسلام
۸۷.....	۵.۱. پیمان دینی سیاسی مدینه
۹۰.....	۵.۲. پیمان نامه‌های پیامبر با قبايل عرب
۹۱.....	۵.۳. صلح حدیبیه و پیمان نامه پیامبر با مشرکان قریش
۹۷.....	۵.۴. روابط و پیمان‌های خارجی پیامبر
۹۹.....	۵.۵. رفتار مسالمت‌آمیز پیامبر با یهود
۱۰۵.....	۵.۶. رفتار مسالمت‌آمیز پیامبر با مسیحیان
۱۱۱.....	نتیجه‌گیری
۱۱۲.....	منابع

مقدمه

۱. بیان مسئله و تعیین قلمرو آن

پیامبر اکرم بهترین الگو برای پیروی عملی است؛ چراکه روش‌های عملی ایشان در عرصه‌های مختلف فردی، اجتماعی، سیاسی و فرهنگی، بهترین تصمیمات و بهترین عکس‌العمل‌هاست. در جهان امروز نیز علی‌رغم ارتباط گسترده و پیچیده‌ای که بین انسان‌ها، ملت‌ها، فرهنگ‌ها، نژادها و ادیان مختلف به وجود آمده، و تعصبات قومی و مذهبی نیز مانع زندگی مسالمت‌آمیز مردم و باعث شکل‌گیری بسیاری از جنگ‌ها و ناامنی‌ها در جهان شده، باز هم سیره نبوی حرف مهمی را در زمینه رفع و فصل این مشکلات می‌زند. لذا بررسی چگونگی برخورد حضرت محمد با پیروان دیگر ادیان و غیرمسلمانان که براساس اصل هم‌زیستی مسالمت‌آمیز و روابط صلح‌جویانه بوده‌است، می‌تواند الگوی مناسبی برای دولتمردان و مسلمانان در سرتاسر تاریخ اسلام و در تمامی گستره مملکت باشد. به هر روی این تحقیق در نظر دارد، برخورد و تعامل نبی اکرم را با مخالفان و غیرمسلمانان در زمینه‌های فرهنگی، اقتصادی، سیاسی و اجتماعی بررسی کند. تا شاید با جارجوب‌مند نمودن این‌گونه برخوردها در برهه‌های مختلف تاریخی، و تبویب و تنظیم آن‌ها، بتواند راهگشای مسلمانان در یافتن طریقه تعامل با افراد سایر ملل شده و مبانی اصل هم‌زیستی مسالمت‌آمیز در برخورد با مخالفان و پیروان مذاهب دیگر و حدود این اصل را از دیدگاه اسلام معرفی نماید.

۲. فرضیه تحقیق

به نظر می‌رسد یکی از اصول اساسی در سیره پیامبر اسلام، هم‌زیستی مسالمت‌آمیز و روابط صلح‌جویانه با اهل کتاب و غیرمسلمانان است که با حفظ استقلال و عزت و منافع ملی، حق حیات و رسمیت جوامع مختلف را تضمین کرده و اساس روابط مسلمانان با غیرمسلمانان را بر مسالمت و رفتار نیکو بنا می‌نهد. اسلام هیچ‌گاه به پیروان خود اجازه قتل و کشتار پیروان مذاهب دیگر را نداده و وجود عقاید مخالف، مجوزی برای رفتار خصمانه نیست؛ بلکه این دین همواره به پیروان خود دستور می‌دهد با دیگر انسان‌ها رفتاری مبتنی بر عدالت و قسط داشته باشند. غیرمسلمانان از آن جهت که در انسانیت با مسلمانان شریک هستند، دارای احترام‌اند. هرچند در عقیده و مذهب متفاوت باشند.

بنابراین در اسلام، صلح و همزیستی مسالمت‌آمیز با پیروان ادیان و مذاهب دیگر، به عنوان «قاعده اساسی» ملاحظه شده است.

۳. اهداف و فواید تحقیق

بررسی و شناخت زوایای گوناگون زندگانی پیامبر اکرم، به ویژه جنبه‌های سیاسی و اجتماعی حیات ایشان که به اقتضای نیازهای گوناگون زمانه و جامعه از اهمیت خاصی برخوردار است، به عنوان الگوی عموم انسان‌ها در همه زمان‌ها از دیرباز مورد توجه و عنایت ویژه مسلمانان بوده است. امروزه با افزایش تنازع و تضاد و کشتار توسط عناصر افراطی به نام مسلمان و انتساب این خشونت‌ها به اسلام و پیامبر رحمت، و تعریف کردن روابط اسلام با ادیان دیگر، براساس جنگ و خصومت و تکفیر، موجب شده که یکی از اهداف این پژوهش، تبیین عقلانی و عرفی سیره رسول خدا با پیروان ادیان دیگر و غیرمسلمانان در همزیستی مسالمت‌آمیز و روابط صلح‌جویانه قرار گیرد. همچنین هدف دیگر، تعریف و تبیین اصل همزیستی مسالمت‌آمیز و بررسی مبانی و حدود این اصل از دیدگاه اسلام است.

۴. پیشینه تحقیق و امتیاز این پژوهش

در مورد همزیستی مسالمت‌آمیز در سیره نبوی و نحوه تعامل ایشان با دیگر انسان‌ها، اثری نوشته شده است که از شمار آن‌ها می‌توان به موارد زیر اشاره نمود:

- ۱) «موسوعة التاريخ الإسلامی» محمد هادی یوسفی غروی.
- ۲) «اصل همزیستی مسالمت‌آمیز در قرآن» حسام نقیبی مفرد.
- ۳) «اصول اخلاقی همزیستی مسالمت‌آمیز با غیرمسلمانان از دیدگاه قرآن و سنت» سجاد عزیز الوار.
- ۴) «اصول تأمین کننده همزیستی با غیرمسلمانان در اسلام» محمد امین امینی.
- ۵) «اصل حاکم بر گفتگو و همزیستی با پیروان ادیان با تأکید بر قرآن کریم» مهدی رستم‌نژاد.
- ۶) «اسلام و همزیستی مسالمت‌آمیز» عباس علی عمید زنجانی.
- ۷) «ائمه منادی همزیستی مسالمت‌آمیز» محمد علی رستمیان.
- ۸) «برخوردهای مسالمت‌آمیز پیامبر با یهود» مصطفی صادقی و...

ولی نوشته‌ای که به‌خصوص در مورد شواهدی در برخورد مسالمت‌آمیز رسول خدا با پیروان دیگر ادیان به تفصیل پرداخته باشد، کمتر یافت شد. لذا تصمیم بر این شد تا نوشتاری نیز در این زمینه تهیه گردد.

۵. ضرورت این انتخاب و انجام تحقیق

با توجه به اینکه امروزه شبهات مختلفی در مورد نحوه رفتار مسلمانان و رسول خدا با دیگر ادیان و مذاهب در فضای مجازی و مکتوب مطرح شده است، نوشتاری در معرفی چارچوب دقیق و ضابطه‌مند در نحوه تعامل و رفتار با پیروان دیگر مکاتب

می‌تواند تا حد معتنا بهی از این شبهات کاسته و اذهان افکار عمومی و بی‌طرف را نسبت به رسول خدا و سیره انسان ساز ایشان خوش‌بین سازد. چراکه قرآن داعیه‌دار این است که آن حضرت را به عنوان الگوی عملی مسلمانان نشان دهد^۱ و به جرئت می‌توان گفت، تمام بد اخلاقی‌هایی که در سبک زندگی برخی مسلمانان دیده می‌شود، ناشی از کنار گذاشتن سیره محمدی است.

۶. نحوه تحقیق

این نوشتار به صورت تاریخی-تحلیلی تهیه شده است. بدین صورت که هم از منابع دست اول و هم از منابع دست دوم و مقالات مجلات و مقالات اینترنتی فیش تهیه شده و با کنار هم قرار دادن آن‌ها به صورت منظم و تبویب شده، و همچنین وارد کردن تحلیل جامعه‌شناختی و ادیان‌شناختی در ضمن این مباحث، و نوشتن نکات فهمیده شده و استنباط شده در انتهای هر قول تاریخی، به پویا شدن بحث مزبور تاریخی و خارج شدن آن از یک متن خسته‌کننده، کمک کرده است. این نوشتار در کمترین وضعیت استناد به فضای مجازی قرار گرفته و عموماً برای معرفی منابع بیشتر به آن مراجعه کرده است. همچنین در ذکر وقایع تاریخی، از ترجمه منابع تاریخی مزبور استفاده، و حتی المقدور از ترجمه شخصی خودداری شد؛ چراکه احتمال خطا در ترجمه و بالتبع، خطا در فهم و افهام وجود داشت. به همین نیت، از ترجمه‌های ممنون عربی یا متون کهن فارسی استفاده و قسمت‌های غیرمرتبط از آن حذف شد. لذا شایسته است استفاده از متن‌های فارسی، به مثابه کی‌برداری تلقی نشود. متن آیات و روایات نیز، از نرم‌افزار «جامع الاحادیث» محصول مرکز کامپیوتری علوم اسلامی کی‌ی و از هرگونه تصرف در آن خودداری شده است.

(۱) «لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرْجُوا اللَّهَ وَ الْيَوْمَ الْآخِرَ وَ ذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا» (احزاب، ۲۱).